

NEUVOSTOLIITON TODELLISET KASVOT

Eräitä paljastuksia Suomen ja Neuvostoliiton suhteista välirauhan aikana

Kirjailija Hella Wuolijoki piti Kansallisteatterissa 4.3. SKDL:n vaalikokouksessa esitelmän Suomen ja Neuvostoliiton suhteista.

Sotamme näkyväiset juuret alkoivat kasvaa jo Kivimäen hallituksen aikoina, samoihin aikoihin kuin Hitler ryhtyi valmistautumaan sotaan Neuvostoliittoa vastaan. Muistamme kai vielä kaikki nuo saksalaiset wanderwögelit (muuttolinnut), jotka kulkivat kaikkialla maassamme ja laskivat jokiamme kanooteillaan. Pohjois-Suomesta alkoi kuulua juttuja kummituslennoista, ja salaperäisiä saksalaisia turisteja alkoi liikkua kaikkialla, erikoisesti N:liiton rajaseuduilla. Erityisesti hyönteistutkijat kulkivat pitkin Lappia ja Jäämeren rannikkoa ja tutkivat samalla myöskin nikkeliilöytöjä. Cajanderin hallituksen aikana sitten alettiin käydä kauppaa saksojen kanssa Pohjois-Suomen nikkeliilöydöistä. Kannakselle pesiytyivät sekä saksalaiset että valkovenäläiset, ja me tyhmä Suomen kansa emme käsittäneet mitään, Meille kuvattiin vain Neuvostoliiton kurjuutta ja hämättiin kansaamme kaikenlaisilla valheilla.

Kivimäen hallitus kaatui, ja tuli Cajanderin nk. työläis- ja talonpoikaishallitus, jonka kanssa Neuvostoliitto oli valmis mitä ystävällisimpiin suhteisiin. Holsti lähti Moskovaan käymään, ja nyt alkoi kohtalokas vaihe kansamme historiassa, vaihe, josta riippui kansamme koko tulevaisuus. Holsti otetuin Moskovassa ystävällisesti vastaan, ja hänelle tehtiin siellä ilmoitus, joka tähän asti on vaiettu kuoliaaksi. Holstille sanottiin: »Te väitätte, että Suomi tahtoo olla puolueeton. Hyvä. Neuvostoliitto uskoo sen.

Mutta halu olla puolueeton ei riitä; Suomen täytyy myöskin osoittaa, että se kykenee suojelemaan puolueettomuuttaan esim. etelästä tai lännestä tulevaa hvökkääjää vastaan.» Holstille selitettiin,

että Neuvostoliitto ei halua hyökätä Suomea vastaan, ja sen vuoksi se ei pidä väliä vaikka Suomi kuinka linnoittautuisi Venäjää vastaan. Mutta se tahtoisi saada myöskin sen vakaumuksen, että Suomi haluaisi suojella puolueettomuuttaan etelää vastaan ja että se ennen kaikkea kykenisi tekemään sen.

Siihen keskusteluun nojaten alkoivat v. 1938 luottamukselliset neuvottelut Suomen ja Neuvostoliiton välillä, neuvottelut, jotka Suomen hallitus tähän saakka on vaiennut kuoliaaksi ja jotka toivottavasti nyttemmin tulevat esille sotasyyllisyyttä tutkivan komitean toimesta.

Olen saanut tarpeeksi kärsiä osallistumisestani neuvotteluihin maamme ja Neuvostoliiton välillä, niin että vihdoinkin uskon itselläni olevan oikeuden puhua suuni puhtaaksi.

Siis v. 1938 kevätpuolella saapui ulkoministeri Holstin luokse Neuvostoliiton taholta valtuutettu henkilö aloittamaan kaikessa hiljaisuudessa neuvotteluja Suomen ja Neuvostoliiton suhteitten parantamiseksi. Viitaten juuri tuohon äsken mainitsemaani Holstin ilmoitukseen, että Suomi halusi olla puolueeton ja oli valmis ase kädessä puolustamaan puolueettomuuttaan, Neuvostoliiton taholta siis ilmoitettiin, että he kyllä ymmärtävät tämän Suomen halun, mutta että he haluaisivat saada vakuutuksen siitä, että Suomi kykenee puolueettomuuttaan puolustamaan, ja koska Suomi nyt kerran oli pieni ja heikko. Neuvostoliiton taholta ehdotettiin paitsi puolustusliittoa eräitten saarien luovuttamista Neuvostoliitolle, joka linnoittaisi ne hyökkääjää vastaan samalla tarjoten Suomelle puolustusliittoa. Korvaukseksi siitä Suomi saisi sellaisen kauppasopimuksen, jonka mukaan se saisi ostaa Neuvostoliitosta melkein kaiken, mitä tarvitsisi, ja myydä sinne niin paljon kuin haluaisi. Ulkoministeri Holsti oli silloin lähdössä Geneveen ja siirsi keskustelut pääministeri Cajanderille, joka pelästyi niitä, ja keskustelut olivat katketa heti alkuunsa, jollei minua olisi pyydetty henkilökohtaisesti tarttumaan niihin. Ja eräitten henkilöitten avulla päästiin asiassa niin pitkälle, että keskustelut siirtyivät ensin Tannerille ja sittemmin Väinö Voionmaalle ja Cajanderille. Keskusteluissa oli monenlaisia vaiheita, mutta loppujen lopuksi ne päättyivät marraskuussa 1938 siihen, että N:liitto oli valmis luopumaan jopa saarien vuokraamisesta koskevasta vaatimuksestaan ehdolla,

että Suomi itse linnoittaisi ne Neuvostoliiton suunnitelmien mukaan ja tarkkailun alaisena. Mutta koska linnoitusten tuli olla moderneja ja sellaisia, että niistä todella olisi hyötyä, ja kun ne siinä tapauksessa olisivat nielleet pienen Suomen budjetin parikymmeneksi vuodeksi, olisi Neuvostoliitto ollut valmis antamaan kaiken tarvittavan materiaalin sekä rahat tarjoamatta ainoatakaan omaa sotilastaan saarillemme.

Vastapalvelukseksi olisi Suomi siis saanut yllämainitun kauppasopimuksen. Asiassa päästiin siis niin pitkälle, että Suomesta lähti kauppavaltuuskunta N:liittoon, ja sen mukana piti matkustaa pari täysin valtuutettua henkilöä, jotka olisivat hoitaneet poliittisen sopimuksen kauppasopimuksen rinnalla. Mutta sillä välin tuli Erkosta ulkoministeri, ja Moskovaan lähtivät kauppavaltuuskunnan mukana vain Urho Toivola ja Pakaslahti jonkinlaisina kuulostelijoina ilman valtuuksia. Mikojan otti herrat kauppavaltuutetut vastaan, ja koska poliittisesta sopimuksesta ei ollut tietoa, syntyi vain sangen vaatimaton kauppasopimusluonnos. Neuvostoliitto ei kuitenkaan katkaissut neuvotteluja, vaan lähetti tänne vielä ministeri Steinin erikoislähettiläänä luottamuksellisia keskusteluja varten. En joutunut enää seuraamaan niitä keskusteluja, mutta joka tapauksessa ministeri Steinkin sai lähteä tyhjin toimin Suomen ylpeästi torjuessa neuvottelut. Täytyy ottaa huomioon, että nämä neuvottelut Suomen kanssa aloitettiin ennenkuin muitten Itämeren valtioitten kanssa ja että Neuvostoliitto käsitti Suomen aseman aivan erilaiseksi kuin noitten muitten valtioitten, käsitti silloin ja käsittää yhä edelleen, vaikka sotakiikkollijat meidän kansamme joukossa ovat olleet niin perin hanakoita todistamaan, että Venäjällä on ehdottomasti samat suunnitelmat Suomen kuin Itämeren maidenkin suhteen.

Sitten tapahtuivat Länsi-Euroopassa Münchenin sopimukset, ja Hitler ryntäsi itään päin valloittaen Itävallan ja Tšhekkoslovakian. Englannin ja Ranskan vihdoinkin pelästyttyä ja alettua neuvottelut Neuvostoliiton kanssa, tosin hyvin hitaasti ja hyvin yliolkaisesti, joutuivat Suomi ja muut Neuvostoliiton pienet naapurit, Itämeren maat, Puola ja Romania näyttelemään niissä mitä ruminta osaa. Kaikki pienvaltiot torjuivat puolustusliiton Neuvostoliiton kanssa Saksaa vastaan. Kaikki syyttivät yhdestä suusta Neuvostoliittoa imperialistisista pyrkimyksistä. Kirjailija Leonov antoi muutama viikko sitten meille teatteri-ihmisille erinomaisen kuvauksen Neuvostoliiton tilasta noina aikoina. Neuvostoliitto ei tahtonut sotaa. Sen nuoriso opiskeli, rakensi, näki unta helpommasta elämästä ja valloitti sitä sekä itselleen paikkaa auringossa. Ja samassa se näki aurinkoisilla portaillaan mustan murhaajan varjon kirves kädessä, murhaajan, joka auttamattomasti lähestyi sen kynnystä. Ja muu Eurooppa ei nähnyt sitä. Kaikilla oli hyvä elämä, kukaan ei tahtonut sotaa. Chamberlain osoitti Hitlerille tietä itään päin. Siellä oli rikas Ukraina ja leipä ja öljy... eikä kukaan halunnut muistaa Litvinovin viisasta ennustusta siitä, että rauha on jakamaton.

Kansamme ei tiedä, että vielä muutama päivä ennen sotaa Neuvostoliiton taholta lähetettiin tänne eräs henkilö antamaan viitteitä keskustelujen mahdollisuudesta. Hän kävi luonani ja olisi ollut valmis keskustelemaan ulkoministerin kanssa luottamuksellisesti mutta herramme eivät halunneet

keskustella hänen kanssaan. Ja sitten kävi niinkuin kävi. Neuvostoliiton kärsivällisyys rajoillamme loppui hännäämisemme johdosta, se oli pakoitettu heittämään meidät silmiltään, ja sota alkoi ja samalla kaikki kansamme hirvittävät kärsimykset. Kansallemme valehdeltiin: me voitamme tämän sodan. Messuhallin näyttelyssä häväistiin Neuvostoliiton sotavoimia,

kansamme saatettiin taistelemaan ja vuodattamaan vertaan vihollista vastaan, joka ei tahtonut olla meidän vihollisemme, joka ei tahtonut muuta kuin varmistautua sen hirvittävän taistelun varalta, joka oli tulossa, sitä miestä vastaan, joka kirves kädessä seiso i sen kynnyksellä.

Neuvostoliiton kansa ei halunnut sotaa. Sillä ei ollut vihaa meitä vastaan. Sota oli sille vain hirvittävä ja vastenmielinen välttämättömyys.

Siksi meidän oli mahdollista talvisodan aikana saavuttaa rauha, sellainen rauha, joka ei tosin ollut yhtä edullinen kuin aikaisemmat Neuvostoliiton tarjoukset, mutta ei kuitenkaan hävittänyt olemassaoloamme.

Tammikuun 8 p n ä 1940 lähetti Suomen hallitus minut Tukholmaan Neuvostoliiton lähettilään rva Kollontayn luokse yrittämään aloittaa keskusteluja rauhasta. Kirjoitin jouluna 1939 Tannerille ja kysyin, eikö minulle löytynyt muuta tehtävää kuin hoitaa lehmiäni Marlebäckissä. Niinpä siis Tannerin toimesta minut lähetettiin Tukholmaan, ja kohtasin sekä Aleksandra Kollontayn että niiden Neuvostoliiton edustajien taholta, jotka tulivat minua tapaamaan, ainoastaan syvää ymmärtämystä ja ystävällisyyttä meidän kansaamme kohtaan ja valittelua asioitten tilasta, sekö mitä inhimillisintä pyrkimystä auttaa rauhan syntymisessä. Keskustelujen ja neuvottelujen tuloksena oli,

että 29 p n ä tammikuuta 1940 Neuvostoliiton taholta ilmoitettiin, että jos Suomi tarjoaa Koiviston linjan sekä Hankoa, olisi mahdollista saada heti rauha.

Helsingistä tuli mahdoton, hylkäävä vastaus, sellainen, jonka tiesin sulkevan viimeisenkin meille avoinna olevan oven. Pyynnöstäni Erkko ei jättänyt sitä Ruotsin hallitukselle, kunnes vieläkin voisimme neuvotella Helsingin kanssa ja kunnes sain rva Kollontayn suostumuksen tavata henkilökohtaisesti Tanneria. Ja 5 p n ä helmikuuta rouva Kollontay ja Tanner tapasivat luonani hotellihuoneessani Silloin olisi mahdollisesti vielä voitu saada Neuvostoliitto suostumaan vaihtamaan Hanko erinäisiin saariin. Mutta meidän

sotakabinetimme, Rytin, Tannerin, Niukkasen, Söderhjelmin ja Waldenin vastaus oli sittenkin torjuva, vaikkakin hieman siivompaan muotoon laadittu kuin tuo ensimmäinen variantti. Ei jäänyt minullekaan muuta tehtävää kuin yrittää pitää ovia auki neu-

votteluille, kunnes hallituksemme tulisi järkiinsä.

Ja sitten tuli Summa, ja sitten kävi niinkuin kävi. Mutta Neuvostoliitto ei sittenkään sulkenut ovia rauhanneuvotteluilta. Ja niinpä saavutettiin edes maaliskuun rauha.

Rytin hallitus on tähän saakka vaiennut minun henkilökohtaisesta osuudestani rauhanneuvotteluihin 1940. Ja olen minäkin ollut vaiti — tähän asti. Päinvastoin olen saanut elinkautisen tuomion juuri siitä syystä, että viime sodan aikana taaskin pyrin irrottamaan maatamme meitä perikatoon johtavista aseveljistämme.

Olen päättänyt itse kertoa osuudestani rauhanneuvotteluihin etupäässä senvuoksi, että haluan selittää kansallemme syytä, miksi saimme rauhan v. 1940. Ja miksi Venäjä ei meitä valloittanut kokonaan. Herrat ovat siitä olleet kovin ihmeissään. Sitä on pyritty selittämään jos jonkinlaisin tavoin, ennen kaikkea koska muka Saksa ei halunnut, että Venäjä olisi valloittanut koko Suomen, toiseksi, että Neuvostoliitto muka pelkäsi Ranskaa ja Englantia ja sotaa niitten kanssa. Ai ai, kun ne muka olisivat varmasti julistaneet Suomen vuoksi sodan Neuvostoliittoa vastaan.

Ai ai, sitä suuruudenhulluutta. Mutta sitä yksinkertaista syytä, joka johti rauhaan talvisodan aikana, eivät ole herrat koskaan tahoneet kansallemme sanoa. Nimittäin sitä, että Neuvostoliitto sääli harhaanjohdettua urhoollista kansaamme, joka oli vuosikautia kestäneen valhe- ja vihapropagandan sokaisema, että se ei halunnut sotia kansaamme vastaan, että se ei halunnut tuumaakaan meidän maastamme, jos maallamme olisi ollut sellainen hallitus, johon se olisi voinut luottaa. Mutta että Neuvostoliitto ei halunnut väkisin pakottaa sokaistua kansaamme vastaanottamaan sellaista hallitusta, vaan jätti meidät hallituksinemme kehityksen opastettavaksi.

Neuvostoliitto otti meiltä sen, minkä se oli pakoitettu ottamaan turvatakseen itsensä ja Leningradinsa lähestyvää murhaajaa vastaan, tietäen, ettei se voinut meihin eikä meidän hallitukseemme luottaa, tietäen sen hirveän vihankylvön, joka iti maassamme.

Välirauhan aikana pantiin sitten koko propagandakoneistomme käyntiin ja Saksan tannetuloa valmisteltiin huolellisesti. Yhtäläistetty kansa saatettiin unohtamaan neuvottelujen kulku v. 1939, mobilisoinemme ja sotavalmistelumme, ja syytettiin yksinomaan Neuvostoliittoa siitä, että se meiltä ryösti Karjalan. Maamme muodostui Saksan astinlaudaksi Neuvostoliittoa vastaan, ja silloin vasta, kun murhamies löi kirveensä Neuvostoliiton selkään 22 p:nä kesäk. 1941,

selvisi monellekin meidän kansastamme Stalinin kaukonäköisyys

**ja mitä varten Neuvostoliitto tarvitsi meidän Karjalaamme ja
mitä varten Neuvostoliitto oli miehittänyt Itämeren valtiot ja
Puolan**

sekä Bessarabian, sen jälkeen kun nämä maat olivat kieltäytyneet Neuvostoliiton tarjoamasta puolustusliitosta.

Edelläsanottu on kai kaikille suunnilleen tunnettua, mutta se, mikä ei ole tunnettua, on, että suunnilleen kesäk. 16—17 pnä Neuvostoliiton lähettiläs Orloff ja knuppavaltuutettu Terenjeff luottamuksellisesti kääntyivät puoleeni pyynnöllä, voisinko minä ottaa selvää, millä ehdolla Suomi olisi valmis pysymään ulkopuolella sodan, johon sitä nähtävästi oli johtamassa silmiinpistävä mobilisointi. Heidän toivomuksestaan käännyn siis samana päivänä Tannerin puoleen pyytäen häntä tulemaan minua tapaamaan ja tein hänelle asianomaisen kysymyksen. Tanner vastasi minulle, että hänen käsityksensä mukaan olisi mahdollista alkaa keskustelut 1939 vuoden rajojen pohjalla. Minä olin hieman hämmästynyt ja pidin hänen vastaustaan aivan liian jyrkkänä, jolloin hän kylmäverisesti käski minun kumminkin ilmoittamaan tämän. Minkä myöskin tein. Neuvostoliiton edustajat olivat valmiit jatkamaan keskusteluja ja pyysivät minua järjestämään heille kohtauksen Tannerin kanssa näitä keskusteluja varten maatilalleni Jokelan kartanoon, jonne he myöskin saapuivat 22/6. Tanner, joka ensin oli ilmoittanut suostuvansa neuvotteluihin, ei kuitenkaan enää tullut.

Tanner tuntuu hieman pelästyneen tästä kertomuksestani, koska hän on ottanut vaivakseen "oikaista" haastatteluni Uuden Suomen Timon avustamana. Soitin Tannerille heti, kun ministeri Orlov ja kauppavaltuutettu Terentjev lähtivät luotani. Ja Tanner puolestaan tuli heti, sillä hän tiesi hyvin, etten rupeaisi häntä turhaan vaivaamaan vallitsevasta tilanteesta. Ja vaikka keskustelu oli kahdenkeskinen, niin kotiväkenikin sentään huomasi tilanteen. Ihmettelen, että hra Tanner nyt yhtäkkiä on tullut muistamattomaksi, vaikka olemme kokouksesta puhuneet jälkeenpäinkin ja vaikka se taisi olla niitä tärkeimpiä sotaa edeltäneitä tilaisuuksia, jollei lasketa niihin sitä tilaisuutta, jolloin Ryti lie lähimmillcen ilmoittanut sodan alkamispäivän ja antanut "varmuuden" Neuvostoliiton häviöstä, niin että Tannerin ollessa luonani jo piti tietää siitä, vaikka hän siitä visusti valkeni. En pyytänyt Tanneria puheilleni ministerin ominaisuudessa, sillä jumala paratkoon oli ministereitä, kuten juuri Pekkala, joilla ei ollut mitään sanomista sotaan ja rauhaan nähden. Puhuin Tannerin kanssa, koska tiesin, ettei ilman hänen suostumustaan sotaa aloitettaisi ja että Ryti tuskin missään asiassa toimisi neuvottelematta Tannerin kanssa. Sama käsitys oli venäläisillä.

Kieltämättä selvisi suurelle osalle meidänkin kansaamme oman sotamme luonne, erittäinkin silloin, kun rupesimme luomaan itsellemme siirtomaita

Itä-Karjalasta. Mutta harvalle selvisi se, mitä armeijamme johto todellisuudessa teki.

Mehän katkaisimme Neuvostoliiton elinsuonen, Muurmannin radan ja Stalin-kanavan.

Mehän autoimme Norjan ja Tanskan, Ranskan ja Hollannin ja Belgian murhaajaa, Puolan pyöveliä sitä kansaa vastaan, joka oli luonut työläisvaltion, koko maailman työläiskansan tukipylyvästä ja pelastajaa vastaan. Koko se asema, minkä työväenliike koko maailmassa oli saavuttanut v. 1938, sen se oli saavuttanut kiitos Neuvostoliiton olemassaolon, kiitos sen, että porvarillinen yhteiskunta kumouksen pelosta, uuden yhteiskunnan pelosta oli pakoitettu antamaan perään työväen uudistusvaatimuksille koko maailmassa.

Neuvostoliitto on osoittanut, mitä työläisvaltio voi aikaansaada, valtio, jossa kansan syvimpien rivien käyttämätön ja sorrettu mahti pääsee rakentamaan uutta maailmaa. Se on luonut sellaisen talousjärjestelmän, jossa työtä ei riistetä, jossa työntekijät itse hallitsevat omaa valtiotaan tietoisesti koettaen järjestää omaa talouttaan, jossa ihmiskunta itse kutoo oman kohtalonsa kangasta.

Mitä olisi tapahtunut, jos Neuvostoliitto olisi luhistunut? Pimeys ja sorto olisi laskeutunut koko maailman ylitse, Uusi Eurooppa olisi muuttunut Saksan alusmaaksi, ja me sen mukana. Ja kaameata on ajatella, että meidän vapautta rakastava kansamme oli itse kaivamassa omaa hautaansa taistelemalla muka vihollistaan, Neuvostoliittoa vastaan. Sitä vihollistaan vastaan, joka on kansamme ja Euroopan ystävä ja pelastaja.

Mutta Neuvostoliiton työläisvaltio ei ollut nujerrettavissa. Sillä oli Stalinin luomat teräsjalat. Sen johto oli miesten käsissä, jotka kaukonäköisyydellään osasivat johtaa uhrautuvaisen kansansa varustautumaan maailman valtavimman taistelun varalta. Meillä naurettiin ja häväistiin Neuvostoliittoa, koska siellä oli puutetta sellaisesta pikkukamasta, jolla me olemme tehneet elämämme mukavaksi. Mutta siellä uhrautuivat ihmiset kieltäytyen arkipäivän mukavuuksista luodakseen terässuojaa työläisvaltiolle ja koko vapautta rakastavalle maailmalle. Stalin loi kaukonäköisyydellään voittamattoman työläisvaltion ja osoitti maailmalle, mitä uudet ihmiset kykenevät tekemään uuden yhteiskuntansa puolesta, jossa ei vallitse sorto, vaan toveruus ja kunnioitus ihmistä kohtaan. Suuri valtakunta, joka on voittanut meidät taistelutantereella, on ojentanut meille ystävällisen, inhimillisen kätensä auttaakseen meitä unohtamaan haavat kahden kansakunnan suhteissa. Ei ole Euroopassa ennen kohdeltu voitettuja maita niinkuin meitä kohdellaan. Me, jotka olimme katsoneet itsemme sokeiksi aseisiin ja puolustustahtoon, huomaamme yhtäkkiä, että meitä eivät suojelekaan aseet, vaan suuren naapu-

rimme hyvä tahto, naapurin, joka on myöntänyt meille itsenäisyytemme ja tulee kohtelemaan meitä inhimillisesti huolimatta siitä, kuinka suureen häviötykseen Neuvostomaassa me olemme tehneet itsemme syytäiksi. Ei meitä suojele aseellinen mies, vaan työväestö,

Snomi-Neuvostoliitto-Seura ja maamme demokraattiset voimat, joiden riveihin tietääksemme ovat tervetulleita kaikki ne, jotka haluavat todellista maamme itsenäisyyttä eivätkä aseta sitä alttiiksi suurvaltain pelille.

Näissä vaaleissa tulee ratkaistavaksi Suomen tulevaisuus.

Ne tulevat osoittamaan, haluaako Suomen kansa käsittää, mitä on tapahtunut, ja ne virheet, mitkä on tehty sen ulkopoliitikassa, ja haluaako se ansaita sen suuren naapurin luottamuksen, josta kohtalomme riippuu.

Meillä Suomen demokatialla ja työväellä ei ole mitään pelättävää sen naapurin taholta.

Se tulee vain auttamaan meitä tekemään Suomea sisäisesti suureksi ja voimakkaaksi, nostamaan kansamme kaikki elinvoimat uuden, vapaan, demokraattisen Suomen luomiseksi, sellaisen Suomen luomiseksi, jossa kansamme uudet voimat tulevat määräämään olemassaolostamme.

Hella Wuolijoki (o.s. Murrik) jäi vuoden 1945 eduskuntavaaleissa SKDL:n *ensimmäiselle varasijalle* ja nousi eduskuntaan K.H. Wiikin kuoltua 1946. Viittauksella elinkautiseen tuomioonsa Wuolijoki tarkoitti yhteydenpidosta vuonna 1942 pidätettyyn neuvostodesantti Kerttu Nuortevaan hänen ja muidenkin saamia ankaria kuritushuonetuomioita. Väli rauhansopimuksen perusteella hän vapautui vankilasta 1944. Aleksandra Kollontai kuului Hella Wuolijoen henkilökohtaisiin tuttavuuksiinkin. Liittymättä kommunistiseen puolueeseen hän oli liikesuhteiden ja muun toiminnan osalta Suomessakin yhteydessä NKVD:hen 1920- ja 1930-luvulla. Wuolijoella oli yhteyksiä myös englantilaisiin sosialisteihin Lontooseen 1920 siirtyneen sisarensa Salme Pekkala-Duttin (o.s. Murrik) kautta. Tämän ensimmäinen puoliso 1913-1924 oli Eino Pekkala, myöhemmän pääministeri Mauno Pekkalan veli.

Hella Wuolijoki oli merkittävä toimija Suomen kulttuurielämässä Niskavuori-kirjasarjallaan sekä laajemminkin Puntila-kirjallaan yhdessä Berthold Brechtin tämän asuessa perheineen kesällä 1940 Wuolijoen vieraana litin Marlebäckin kartanossa. Vasemmistotaitainen Brecht oli paennut Saksasta 1933 ja ennen Suomea Tukholmaan 1939. Saatuaan USA:n viisumin toukokuussa 1941 hän poistui Suomesta.

Hella Wuolijoki valittiin kommunistien ehdotuksesta ja valtioneuvoston painostuksesta Yleisradion pääjohtajaksi huhtikuussa 1945.